

שיטת הירושלמי לגבי הנאתו וביעורו שוה

א. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שביעית פרק ז:א

צביעין לאדם מהו שיהא עליהן קדושת שביעית? נישמענא מן הדא: [ויקרא כה ו] 'לכם' כל שהוא צורך לכם, ותני עלה: כגון אכילה ושתיה וסיכה וצביעה. יצאת מלוגמא שאינה אלא לחולין, יצאת אלונתין שאינה אלא לתפילין. רבי יונה בעי: ולמה יצאת מלוגמא שאין עליה קדושת שביעית? והתני "דן [או: וורדין] וצר וזרע איסטוס שזורעין אותן במוצאי שביעית, קדושת שביעית חלה עליהן!" מיי כדון? 'לכם' הוה לכולכם. רבי יוסי בשם רבי לא שמע מן הדא: '[ולכהמתך ולחיה אשר בארצך] תהיה' אף להדלקת הנר ולצבוע בה צבע... בשמים מהו שיהא עליהן קדושת שביעית? נשמענא מן הדא: "הפרח לבן והאורז אין עליהן קדושת שביעית?" חברייא אמרי דר"ש היא דר"ש אמר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי. רבי שמואל בשם רבי אבהו תפטר דברי הכל היא, בהדא נסורתא.

ב. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שביעית פרק ח הלכה ה

תני, "מעייין של בני העיר, הן ואחרים הן קודמים לאחרים, אחרים ובהמתן אחרים קודמין לבהמתן, כביסתן וחיי אחרים כביסתן קודמת לחיי אחרים." אמר רבי יוחנן מאן תנא כביסה חיי נפש? רבי יוסי, דתני "אין נותנין מהם [מן פירות שביעית] לא למשרה ולא לכביסה ורבי יוסי מתיר בכביסה."

ג. דרך אמונה - ביאור ההלכה הלכות שמיטה ויובל פרק ז הלכה יט (בענין כביסין)

ואם נימא דבאמת אין בו קדו"ש משום שאין הנאתו וביעורו שוה, יתכן דהירו' לית לי' טעמא דהנאתו וביעורו שוה שהרי לא נזכר בירו' טעם זה, ולכן מיבעי לי' בבשמים. אבל לגמ' דידן דבעי הנאתו וביעורו שוה אין בבשמים קדו"ש ולכן השמיטו רבנו.

שיטת הרמב"ם לגבי הנאתו וביעורו שוה

ד. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה י

מיני כבוסים כגון בורית ואהל קדושת שביעית חלה עליהן ומכבסין בהן שנאמר "והיתה שבת הארץ לכם" - לכל צרכיכם. אבל אין מכבסין בפירות שביעית ואין עושין מהם מלוגמא, שנאמר "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" ולא למלוגמא ולא לזילוף ולא להקיא ולא למשרה ולא לכביסה.

ה. רדב"ז הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה י

אבל אין מכבסין בפירות שביעית וכו'. בת"כ פרשת בהר סיני ולא לעשות ממנה זלחין ולא לעשות ממנו מלוגמא ולא אספגנית ולא לעשות ממנה אפיקטויזין ובתוספתא "ולא למשרה ולא לכביסה..."

ו. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שביעית פרק ז:א

מיני כביסות מהו שיהא עליהן קדושת שביעית? נשמענא מן הדא: "היירענין והבורית והאוהל יש להן קדושת שביעית."

ז. כסף משנה הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה י

וסובר רבינו דע"כ לא אפליגו אלא בפירות, וכדדייק לישנא דברייתא ולישנא דקרא ד"לאכלה". אבל במיני כבוסים שאינם פירות אף לרבנן מכבסין בהם.

ח. ר"י קורקוס הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה י

ויש לדקדק בזה שהרי שם פ' לולב הגזול הקשו לרבנן דמעטי משרה וכביסה הא כתיב לכם דמשמע לכל צרכיכם ותרצו לכם דומיא דלאכלה שהנאתו וביעורו שוה יצאו משרה וכביסה שהנאתן אחר ביעורן ופירשו שם שמשעה ששורה הפשתן או הבגדים ביין שעה אחת נתקלקל והנאתו אינה עד שעת לבישה וא"כ איך אמרו בירושלמי שכתבתי שמיני כבוסים יש בהם קדושת שביעית, והרי הנאתן אחר ביעורן הן!

ובזה יש לומר שלא הצריכו חכמים הנאתו וביעורו שוה אלא בפירות דשייך לאכלה, ובהא כי מרבינן לכם דומיא דלאכלה הוא, אבל במיני כבוסים לא בעינן הנאתן וביעורן שוה כיון דלא קיימי אלא לכביסה, אלא שעדיין קשה שלא היה לו לרבנן ללמוד זה מלכם כיון דלכם גבי לאכלה כתיב, ודרשינן ליה בגמרא דומיא דלאכלה!

לכן נראה שדעת רבינו לפרש שהנאתו אינה הלבישה דוקא אלא הלבון והשרייה ויין משעה שהשליכו הפשתים או הבגדים מתקלקל והנאתו [אינה] אלא עד ג' או ד' ימים שיהיה שרוי, או עד שיהיו הבגדים מכבוסים, ומעתה בורית ואהל הנאתן וביעורן שוה כי בעת שמתבער הבורית האהל והבגד מתכבס והוי דומיא דלאכלה והיינו דמין הצבועין קרינן להו בהגזול קמא הנאתן וביעורן שוה כי בשעת רתיחת היורה כלה השרש וקולט הצבע וכן פרש"י ז"ל שם בהגזול והוא הפירוש שהסכימו עליו בתוס' ז"ל והוא דעת רבינו.

ט. ר' יחיאל מיכל אפשטיין, ערה"ש העתיד, שמיטה כד:כא

לפי הש"ס שלנו גם קדושת שביעית אינו חל על דבר שאין הנאתו וביעורו שוה, כדמוכח שם, ולכן מותר לכבס בהם. אמנם הירושלמי לא ס"ל הך דהנאתו וביעורו שוה, ושם בירושלמי דריש "לכם" דבר השוה לכולכם ע"ש. ולפ"ז כיבוס וודאי דבר השוה לכולכם דזהו חיי נפש, כדאמרינן בנדרים (פא.). ולהירושלמי גם שביעית חלה עליהן, ולהירושלמי גם בפירות מותר לכבס, אלא שבזה פסק כש"ס דילן דאסור.

ולפ"ז הגירסא העיקרית בהרמב"ם דאין קדושת שביעית חלה עליהן וזהו לפי ש"ס דילן, וזה שכתב ההיתר משום "לכם לכל צרכיכם" זהו לפי הירושלמי שקדושת שביעית חלה עליהן. ושני הגירסאות קיימים, וכאומר דלהש"ס אין קדושת שביעית חלה עליהן, ולהירושלמי שחלה עליהן קדושה הותר מ"לכם לכל צרכיכם" בדבר השוה לכל נפש. וזה ברור לדינא:

י. רב יצחק אייזיק הרצוג, פסקים וכתבים ג:סו

בענין הנאתו וביעורו שוה. הנה צא ובדוק בספר יד החזקה ולא תמצא שרבינו הגדול ז"ל יזכיר כלל זה אפילו ברמז קל. הלא דבר הוא! ולדעתי הדלה זה מספיק להוכיח שהוא ז"ל אינו סובר כלל זה, ודומני שכל מי שיגע הרבה על כל היד החזקה אשר עשה רבינו משה לעיני כל חכמי ישראל יודה לי.

ואם תאמר מה ראה רבינו לנוד מכלל הנמצא מפורש בתלמוד? אומר אני שכבר ידוע שבהלכות ארץ ישראל מצוי שהוא ז"ל מעדיף את התלמוד הירושלמי, לפי שבארץ ישראל היו החכמים מארי דעובדין באותן ההלכות.

ואם תאמר היכן מצינו שהירושלמי רוח אחרת עמו בדבר זה? הנה מצאנוה בשביעית (ח:ה) שהובאה המחלוקת בצורה אחרת, היינו שרבי יוסי חולק על רבנן לענין כביסה בפירות שביעית [מחוץ למיני הכובסים שבהם הכל מודים (ירושלמי שביעית ז:א)] אבל לא במשרה, שבזה הוא מודה, יעוין שם.

הנאתו קודם ביעורו

יא. רש"י מסכת סוכה דף מ עמוד א

יצאו עצי הסקה שהנאתן אחר ביעורן - משנעשו גחלים אופיין בהן. אבל לולב עיקר הנאתו לכבד את הבית, והוא שעת ביעורו וקלקולו, ודמי להנאת אכילה, ועלי קנים וגפנים קיימי להכי ולהכי, הלכך בתר מחשבה אזלי.

יב. דרך אמונה - ביאור ההלכה הלכות שמיטה ויובל פרק ה:כב

וכן מוכח ברש"י ותוס' ב"ק ק"א ב' שרש"י כ' שם אבל מיני צבעים בשעת רתיחת היוורה כלה השורש וקולט הצבע נמצא הנאתו וביעורו שוה ואם נימא דגם הנאתו קודם ביעורו מהני למיחל עלי' קדו"ש למה הוצרך לכך...

יג. המאור הקטן מסכת סוכה דף יט עמוד ב

בא רב כהנא להוסיף ולומר דאפי' עצים דהסקה עצמן שהנאתן אחר ביעורן איכא תנא דאמר יש בהם משום קדושת שביעית, והיינו דר' יוסי דאמר "לכם לכל צרכיכם" שכשם שמוסרינן דמי פירות שביעית למשרה ולכביסה ואף על פי שהנאתן אחר ביעורן, כך קדושת שביעית חלה בכל דבר הנאה השוה לכל אדם, אף על פי שהנאתו אחר ביעורו, וכל שכן במה שהנאתו וביעורו שוה כגון עצים דמשחן שמתחמם כנגדן... וכ"ש במי שנהנה בו קודם שיתבער כגון לולב העשוי לכבד בו את הבית, בין שהנאתו וביעורו שוה בין שביעורו אחר הנאתו אצ"ל שיש בו קדושת שביעית לר' יוסי...

ג: הנאה השוה לכל אדם

יד. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מ:--

טעמא [דאין בו שביעית הוא משום] דלולב בר ששית הנכנס לשביעית הוא, הא דשביעית קדושה? אמאי?? עצים בעלמא הוא, ועצים אין בהן משום קדושת שביעית, דתניא, "עלי קנים ועלי גפנים שגבבן לחובה על פני השדה, לקטן לאכילה יש בהן משום קדושת שביעית, לקטן לעצים אין בהן משום קדושת שביעית!" שאני התם דאמר קרא "לכם לאכלה" - לכם דומיא דלאכלה, מי שהנאתו וביעורו שוה, יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן. והאיכא עצים דמשחן דהנאתן וביעורן שוה! אמר רבא: סתם עצים (ו) להסקה הן עומדין. ועצים להסקה תנאי היא, דתניא: "אין מוסרינן פירות שביעית לא למשרה ולא לכבוסה. רבי יוסי אומר: מוסרינן."

• מאי טעמא דתנא קמא? דאמר קרא "לאכלה" - ולא למשרה, ולא לכבוסה.

• מאי טעמא דרבי יוסי? אמר קרא "לכם" - לכם לכל צרכיכם, ואפילו למשרה ולכבוסה.

ותנא קמא הא כתיב "לכם" "לכם"? ההוא "לכם" דומיא ד"לאכלה" - מי שהנאתו וביעורו שוה, יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן. ורבי יוסי הא כתיב "לאכלה"? ההוא מיבעי ליה "לאכלה" ולא למלוגמא. כדתניא: "לאכלה" ולא למלוגמא. אתה אומר 'לאכלה' ולא למלוגמא, או אינו אלא ולא לכבוסה? כשהוא אומר 'לכם' הרי לכבוסה אמור, הא מה אני מקיים 'לאכלה'? 'לאכלה' ולא למלוגמא. מה ראית לרבות את הכבוסה ולהוציא את המלוגמא? מרבה אני את הכבוסה ששוה בכל אדם, ומוציא את המלוגמא - שאינה שוה לכל אדם."

טו. **חזון איש, שביעית יד:ט**

ואמרו ע"ז י"ד א' הוסיפו עליהן אלכסין כו" ומעיקרא לא נהגא בה שביעית משום שאכילתן גרועה ולא קרינן בהו "לאכלה", א"נ דלא מקרי שוה לכולכם. ואע"ג דגם מאכל בהמה יש בו שביעית, זה שאינו עומד לבהמה אלא לאדם בעינן חשיבות לאדם.

למעשה: בשמים שאינן נאכלין

טז. **משנה מסכת שביעית פרק ז:ו**

הוורד והכפר והקטף והלוטם יש להם שביעית ולדמיהן שביעית. רש"א אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי:

יז. **דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק ז הלכה יט סעיף קטז**

ומינים אלו יש בהן טעם, רק שאינו אוכל חשוב בפ"ע, אלא שכובשין בו שמן ושאר דברים, ועיקרו לריח. ולכן בודאי יש בו קדו"ש.

יח. **חזון איש, שביעית יד:ט**

דבשמים, אפי' אותן שאינן רק לריח ואינן ראויין לאכילה, חשיבי פירי, שחשובין פריין אצל האדם והכל מלקטין אותן.

יט. **משנה ראשונה, שביעית ז:ו**

כל הני לריחא עבידי, וכל העשוי לריח שייך בי' שביעית, דהני נמי אם מריח בהן כמו שהן הנאתן קודם ביעורן, ואם נותנן לתבשיל הנאתן בשעת ביעורן בשעה שהתבשיל קולט הריח כלה העיקר, כמו גבי צבעים בריש פרקין.

כ. **רב בנימין זילבר, אז נדברו ד:ג**

ואף ששיטת הרמב"ם אין קדושת שביעית בעצים אפילו בדבר שהנאתו וביעורו שוה, שאני בשמים דהנאת הגוף הוי כאכילה

כא. **דרך אמונה - ביאור ההלכה הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה כב**

לעיל ה"ט בבה"ל הבאנו דמהר" זרחיה הלוי בסוכה שם משמע דאם הנאתו קודם ביעורו מקרי "אין הנאתו וביעורו שוה", ואין נוהג בו קדו"ש. וכן מוכח ברש"י ותוס' ב"ק ק"א:; שרש"י כ' שם "אבל מיני צבעים בשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע, נמצא הנאתן וביעורן שוה", ואם נימא דגם הנאתו קודם ביעורו מהני למיחל עלי' קדו"ש, למה הוצרך לכך?

כב. **דרך אמונה - ביאור ההלכה הלכות שמיטה ויובל פרק ז הלכה יט**

ויל"ע לפ"מ שביארנו בבה"ל בפ"ה הכ"ב בשם כמה ראשונים דהנאתן קודם ביעורן ג"כ מקרי "אין הנאתן וביעורן שוה", א"כ מאי קמבעיא לי' בבשמים? הא הנאתן קודם ביעורן!

- ואפשר משום דהנאת בשמים הוא כשמוללן להריח בהן, כמ"ש בביצה לג:, וע"י המלילה מתבער קצת בכל פעם מקרי הנאתן וביעורן שוה. ולפ"ז בהדסים שא"צ למוללן אין בהן קדו"ש, דהנאתן קודם ביעורן. ושמא גם בהדסים רגילין למוללן שע"ז יוציא ריח טוב יותר אבל במינים שאין מוללן אותן כלל אין בהן קדו"ש...
- יתכן דהירושלמי לית לי' טעמא דהנאתו וביעורו שוה, שהרי לא נזכר בירושלמי טעם זה, ולכן מיבעי לי' בבשמים. אבל לגמ' דידן דבעי הנאתו וביעורו שוה אין בבשמים קדו"ש, ולכן השמיטו רבנו [הרמב"ם].

כג. **חזון איש, שביעית יד:ט**

תשמישן רק לתענוג, ומוגמר לא חשיב שוה לכל נפש לענין יו"ט, והכא לענין שביעית נמי בעינן "שוה לכל אדם"...

כד. **דרך אמונה - ביאור ההלכה הלכות שמיטה ויובל פרק ז הלכה יט**

ויל"ע דלכא' לא מצינו שאינו שוה לכל נפש אלא במוגמר שמעשנין על האש להוציא ריח אבל בשאר עצי בשמים או עשבי בשמים שמריחין מעצמן אפשר דזה מקרי שוה לכל נפש. אבל כנראה דס"ל למרן [חזו"א יד:ט] דעצם הנאת הריח אין זה שוה לכל נפש דלאו כ"ע צריכין לה ומתענגין ממנה וצ"ע.

כה. **רב בנימין זילבר, אז נדברו ד:ג**

והרש"ס מפרש בעיית הירושלמי בבשמים בגלל שאין העיקר נתבטל ונתבער אלא נשאר תמיד... דס"ל להרש"ס משום דאינו דומיא ד"לאכלה". אבל בביעור ממש, אם יצויר הנאתו לפני ביעורו יודה דחל קדושת שביעית.

כו. **רב בנימין זילבר, אז נדברו ד:ג**

ואין לדון מכח השמטת הר"מ, מאחר שאפילו השמטת הר"מ המפורש בבבלי אין להכריע בזה שיטת הר"מ בודאית. ובפרט שזה רק ספק בירושלמי.

כז. רב בנימין זילבר, אז נדברו ד:ד – דברי השואל

ומה שתירץ כת"ר השמטת הרמב"ם לדין בשמים כיון שאינו מפורש בגמ', קשה להבין, שהרי הרמב"ם הביא הירושלמי דלעיל מיניה שמיני כיבושין יש בהם קדו"ש...

כח. רב בנימין זילבר, אז נדברו ד:ד

דבר שאינו מפורש בבבלי, ובפרט דגם בירושלמי נשאר זה בספק, אין שום הוכחה מהשמטת הרמב"ם.

כט. דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק ז הלכה יט סעיף קטז

מיני בשמים שאין ראוי אלא לריח הוא בעיא דלא איפשיטא בירושלמי אם נוהג בו קדו"ש או לא ויש להחמיר: